

3.90

GAZDASÁGI BAROMFITENYÉSZTÉS

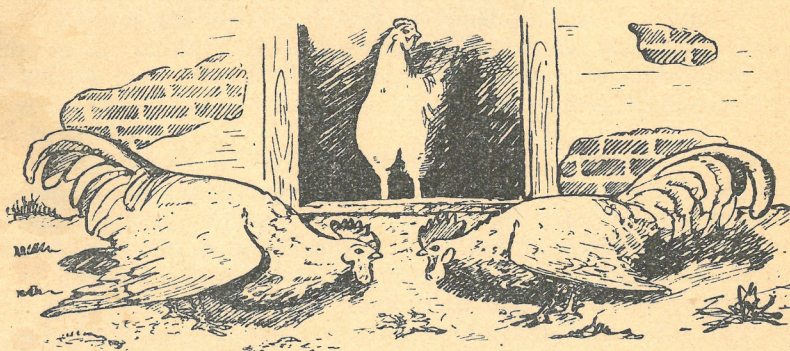
KÉZIKÖNYV BAROMFITENYÉSZTŐ GAZDÁK RÉSZÉRE
TANKÖNYV GAZDASÁGI FŐISKOLAI
HALLGATÓK SZÁMÁRA

IRTA :
BAKOSS LÁSZLÓ
GAZDASÁGI AKADEMIAI TANÁR

A RAJZOKAT
TOLVALY ZOLTÁN
KÉSZITETTE

III. KIADÁS.

32 SZINES ÉS 125 SZÖVEGKÖZÖTTI ÁBRÁVAL

CSÁTHY FERENC EGYETEMI KÖNYVKERESKEDÉS ÉS IRODALMI R.-T.
DEBRECEN — BUDAPEST
1925.

ANTALFY JÓZSEF
könyv és papírkereskedése
DEBRECEN,

TARTALOMJEGYZÉK.

Bevezető rész.

1. A baromfitenyésztésről általában	5
Mezőgazdasági jelentősége. — Kormányintézkedések és társadalmi akciók a baromfitenyésztés érdekében. — Jövő baromfitenyésztésünk kitűzendő főirányelvei	6—10
2. A baromfiak rendszertani helye a zoológiában	9—11

Tyuktenyésztés.

A házityuk neve, származása. — A bankivatyuk. — A tyuk megszelidítése. — A szelidítés következményei. — A tyuk elterjedése	13—14

I. fejezet. Külemtan.

1. A test beosztása	15
2. Az alapformák tana	15
3. A fej és részei. — Tarajalakulatok. — A cőr. — A többi részek	16—20
4. A törzs és részei	21
5. A végtagok	21
6. A bőr	22
7. A tolltakaró	23—25
A) A toll fejlődése és bonctana. — A valódi toll. — A pelyhtoll. — A sörtealaku toll. — I—II. rendű tollak	23—25
B) A tolltakaró elnevezése testtájak szerint. — Bóbita-, szakál-, nyak-, nyereg-, szárny-, fark, farktollak. — Farkalakulatok	25—27
farktollak. — Farkalakulatok	25—27
C) A toll szineződése	27—30
D) A toll eloszlása	30
E) A vedlés. — A vedlés siettetése. — Csibék és növendékek vedlése	30—31

II. fejezet. Bonctan.

1. Az érzékszervek és azok működésének rövid jellemzése. — Szem-, fül-, orr-, nyelv-, idegrendszer, hangadó szervek	32

2. A testüregben található szervek:	
A) Az emésztőszervek és függelékei. — A táplálkozás menete.	34
B) A szív és a vérkeringés	36
C) A légzőszervek	36
D) A fajfentartószervek:	
a) a nőivarszervek	37
b) A himivarszervek	37
3. Csonttan	38
4. Izomtan	41
5. A boncolás módja	42

III. fejezet. Élettan.

1. Az ivari élet és szaporodás. — Elnevezés ivar és kor szerint. — A párzási vágy jelentkezése. — Az ivarérettség. — A párosodás módja	43
2. A tojás:	
A) A tojás bonctana: sárgája, fehérje, héja, nagysága	44
B) A tojásrakás időszaka. — Pázmák, télitojók.	47
C) A tojás megtermékenyülése és képződése. — Rendellenességek	48
D) Lehet-e a tojásból a csirke nemére következtetni?	49
3. A kotlási láz. — Lényege. — Lehet-e mesterségesen megkotlasztani? — A leszoktatás módjai	50
4. Az embrio fejlődésének leírása, a kotlás előtt és kotlás alatt. — A keltetés tartama	52

IV. fejezet. Tenyésztéstan.

1. Általános fogalmak. — Baromfitenyésztő, baromfitartó, faj, fajta, alfajta, vagy válfajta, tenyésztőrz, család, tisztavér, telivér, korcs, kiegyenlítettség	57
2. A tenyésztés menete:	
A) A cél kitűzése	59
a) A tojástermelés	59
b) A hustermelés	60
c) A tenyészállatok nevelése	60
d) Sportbaromfitenyésztés	60
B) Hogyan érjük el a kitűzött célt?	
a) Tiszta vérbeni tenyésztés	61
a) I. A beltenyésztés	61
b) I. A rokontenyésztés	61
b) 2. Tágabb rokontenyésztés	61
b) 3. Szűkebb rokontenyésztés	61

b) 4. Vérfertőző rokontenyésztés. — Degeneráltság. — Tultenyésztettség. Vérfrissítés	61
b) Keresztezés	62
C) A fajta megválasztása: Parlagi fajták. — Kulturfajták. — Formaliz- mus. — Fajták erdők közelében. — Gyáarak közelében. — Tojó fajták. — Husfajták. — Gazdasági irányu fajták. — Korai télitójók. — Kotlósok és csibenevelők.	62
D) A tenyészegyedek kiválasztása: A jó tojótyúk felismerése. — Jó, közepes, gyengetojó tyúk. — A husjelleg. — Jó kotló — Jó nevelő. — A sportjelleg elbírálása. — — Egészségi állapot. — Tenyészkonfidió. — Ivarjelleg. — Testi hibák. — Fajtahibák. — A tenyész- és haszonállatok életkora. — Az életkor felismerésének módja.	64
E) A tenyészanyag beszerzése: Tenyésztojásvásárlás. — Napos csibe. — 10—12 hetes koru, felnőtt és kifejlődött állatok vá- sárlása. — A vásárlás ideje	68
F) A tenyésztőrz összeállítása: A törzsek összeállításának módja. — Ideje. — Az ivarok közötti számarány. — Hogyan aka- dályozzuk meg, hogy a tenyészttyúkok tulkorán tojjanak? — Kakasok leszoktatása a vereke- désről. — Kedvenc tyúkok.	69
G) A tenyésztés megkezdése: A tenyésztojások összegyűjtése. — Tojások raktározása. — Kezelésének módja. — A kel- tetés ideje. — Korai, igen korai, kései keltetés	71
a) A tenyésztojások elbírálása és keltetés előtti megvizsgálása: A tojás azonossága, termékenysége, kora, alakja, nagysága, héja, légürje, sárgája, mosása. — Postán érkezett tojások vizsgálata	73
H) A keltetés: a) A természetes keltetés, előnyei, hátrányai	77
a) 1. A keltetés helye	77
a) 2. A kotlósfészek	78
a) 3. A kotlós megválasztása és elbírálása	80
a) 4. A megültetés. — Hány tojás ad- ható egy kotlós alá?	81

a) 5. A kotlós gondozása. — A leszállítás ideje, sorrendje, módja. — Ivóviz. — Homokfürdő. — Fészekátvizsgálás. — Tojások páratartalmának kellő fokon tartása	82
á) 6. Tojások vizsgálata a kelés alatt. — Első vizsgálat. — Átvilágítás. — Tapintás. — Második vizsgálat. — A befulladás ideje, okai	84
á) 7. A kikelés ideje. — Rádiumkezelés. — Usztatópróba. — Segítségnyújtás	85
b) A mesterséges keltetés. — Története. — Előnyei. — Helye	87
b) 1. A keltetőgépek általános ismeretése. — Különféle rendszerek. — Szemelött tartandó főelvek. — A hőforrás. — A költőúr. — Szabályozókészülék. — A gép tartozékai	89
b) 2. A keltetés munkái: A gép megismerése, kipróbálása, felállítás	92
— A keltetés hőmérséklete. — A tojások hűtése, forgatása, helyének változtatása	93
— A szellőztetés. — A páratartalom fentartása. — A helyes légürképződés.	
— Permetezés — Hygrometer	96
— A lámpakezelés. — Tojásvizsgálat	99
b) 3. Tennivalók a kikeléskor. — Táblázatos kimutatás a mesterséges keltetésről	99—102
I) A csibék felnevelése	
a) A kikelt csibék gondozása	100
b) A természetes nevelés. — A kikelt csibéket anyjuk alá adjuk. — Hogyan teszszük a vásárolt napos csibéket a kotló alá? — Szabadbaeresztés. — Kotlós borítók. — Elősdiek elleni védekezés.	101
c) A mesterséges felnevelés:	
Általános jellemzése	105
Müanyag. — Önálló müanya. — Csibenevelőgép. — Csibenevelőház. — Melegágy	105
Müanyag vásárlásánál szemelött tartandó elvek. — Házilag készült nevelőgép	107
Müanyag felállítás, üzembehelyezése, helyes hőmérséklete; kezelési módja	109
Hideg nevelőgépek	110

d) A növendékek gondozása. — Elhelyezésük. — Növendékólak. — Árnyadó helyek. Férő helyszükséglet. — Növendékólak rendezése	110
Növendékek szelektálása. — A nemek szétválasztása. — Ismertetőjele	112
A csibetoll színeződése	112
Első szelektálás. — Osztályozás, őszi kimustrálás	113
A tojásrakás megkezdésének ideje	113
J) A felnőtt állatok gondozása:	
Gondozás őszen, télen, tavasszal	114
Tyukok kinézése	116
Lopvatój tyuk. — Tojásevés	116

V fejezet. Takarmányozástan

1. Az okszerű takarmányozási elmélet rövid ismertetése. Fejlődésének menete. — Szabvány. — Szárazanyag-tartalom. — Ballaszt.	118
Mire fordítja a szervezet a takarmányt?	119
Életfentartó-, termelőtakarmány	119
2. A Kellner-féle takarmányozási elmélet rövid ismertetése. — Keményítőérték, táparány	120
Kellner-féle szabványok	122
3. A helyes takarmányadagok kiszámításának módja	123
4. A takarmányozás gyakorlata.	
A) Alapvető kérdések.	
A takarmányanyagok csoportosítása	123
Az adagok nagysága. — A takarmányfélék megválasztása	124
B) Különféle takarmányanyagok rövid ismertetése.	
a) Szemes eleségek. — A szemes eleségek általános jellemzése. — Az odaadás módja.	125
Az egyes szemes eleségek rövid ismertetése	126
b) Lágyeleségek. — Általános jellemzésük. — Az odaadás módja	127
Gyök- és gumós takarmányok. — Huseleségek	128
Giliszta. — Légykukac-telepek, cserebogár.	128
Ipari melléktermékek. — Anorganikus anyagok	129
c) Zöldeleségek.	
Zöldeleség rendeltetése. — Különféle zöldeleségek. — Az odaadás módja. — Forrázás	130
d) Tultáplálás	131
e) Az ivóviz. — Önitatók	131
f) Az etetés módja és ideje	133

g) Csibék etetése. — Figyelembe veendő körülmények	135
Csibetápanyagok. — Az etetés menete. — Az ivóvíz	136
h) Növendékállatok etetése	139

VI. fejezet. A baromfiak elhelyezéséről.

1. A hely kiválasztása	140
2. A talaj	141
3. A terület beosztása	142
A) A hálólhely.	
Különféle elhelyezési módok	142
Önálló épületek. — Nagysága, magassága hőmérséklete, fűtése	143
Falazata, tetőzete, padlózata, alomanyagok, ajtók, buvólukák, Szellőztetés, ablakok és szellőztetők	145
a) A hálólhely berendezési tárgyai. — Az ülőrudak. — Trágyafelfogó deszka.	148
Ólak éjjeli világítása	151
B) A kaparóhely	151
C) A kifutó. — Célja, nagysága, bekerítése, fásítása.	151
D) Különböző óltípusok.	156
E) Keltető- és nevelőházak.	162
F) Ólak és kifutók fertőtlenítése. — Fertőtlenítőanyagok	162
G) Az ólak berendezési tárgyai és más baromfi-tenyésztési eszközök.	
a) A tojástermelés eszközei.	164
b) A tojásvizsgálat és keltetés eszközei	167
c) A takarmányozás eszközei.	168
d) Hízalólóketrecek.	168
e) Kézi eszközök.	169

VII. fejezet. Értékesítés, hasznosítás.

1. A tojás értékesítése.	170
A tojás ize.	170
Raktározása, kezelése.	171
Tojások osztályozása.	171
2. A tojások konzerválása	173
3. A tojások csomagolása és szállítása.	175
4. A baromfiak husravaló értékesítése.	
A) Szokványos piaci áruk.	177
B) Az előkészítés módjai	178
a) Az ivartalanítás.	178

b) A hizlalás.	
A hizlalásról általában. — A hizlaló takar-	
mány. — A hizlalás időszaka, helye,	
módjai.	180
b) 1. A feljavítás.	181
b) 2. Az önhizlalás.	181
b) 3. A tömés. — Kézzel, tölcserrel,	
géppel.	182
Hizási eredmények.	183
C) A baromfiak levágása.	
Leölési módok. — Kopasztás, kizsigereles,	
csomagolás. — Vágási eredmények.	183
5. A baromfiak melléktermékei.	
a) A baromfi trágya.	186
b) A toll.	187
c) A csontok.	187
d) A belek.	187
e) A vér.	187
6. A tenyészanyag értékesítése.	187
7. Az élő baromfiak szállítása.	188
8. Napos csibék szállítása.	189

VIII. fejezet. Különféle baromfi üzemek.

1. Törzstenyészek	190
2. Törpeüzemek	190
3. Kisüzemek	191
4. Közepes üzemek.	192
5. Nagyüzemek	192

IX. fejezet. A baromfiak nemesítése. Ujfajták előállítására.

1. Miből épül fel a test?	
A sejtek bonctana	195
Testi sejtek, ivari sejtek	195
A megtermékenyülés	197
2. Az öröklődés lényege	197
3. Az öröklődés különböző formái	197
Mozaikszerű, beolvadó, ujtalkotó, hasadó öröklődés	199
A Mendel-féle elmélet	200
4. Ujfajták előállítására	203
A vérvonal	203
5. Nemesítő keresztezés	204
6. Haszonállatokat előállító keresztezés	204
6. Megfigyelések az átöröklés formáiról.	
Nemek átörökítése. — Az ivarok közötti számarány	205
A színek átöröklődése	205

A tarajalakulatok átöröklődése. — A bőbitás keresz- teződések átöröklődése	207
Egymáshoz közelálló fajok kereszteződése	207
Öröklődési rendellenességek. — Telegónia. — Xénia	207

X. fejezet. Üzemterv készítése 209

XI. fejezet. Számvitel.

A) A baromfityészetekben vezethető különféle könyvek és jegyzékek	215
1. Leltári könyvek.	
Telekleltár. — Épületleltár. — Felszerelési tár- gyak leltára	215—221
2. Terményanyag és állatszámadás	216—222
3. Pénztári napló	216—224
4. Pénztári főkönyv	216
5. Tojásjegyzék	216—224
6. A tojáskönyv	216—225
7. A jövedelmi mérleg	216
8. A takarmányozási segédkönyv	216—225
9. A törzskönyv	217
B) A baromfiak megjelölésének különféle módjai. — Kis- csibék megjelölése. — Ujjperecek levágása. — Ujjak- közötti hárttyák átlukasztása.	
Csibe lábgyűrűk. — Felnőtt állatok lábgyűrűi	217

XII. fejezet. Betegségek.

1. A betegségek leküzdésére teendő általános feladatokról	227
a) Az elkülönítés	227
b) A gyógykezelés és orvosságok készítésének és alkalmazásának módjai. — Folyadékok. — Pilulák. — Kenőcsök. — Légnemű or- vosságok	227
Inhalációs szekrény. — A megfürdetés. — Az oltás	228
2. Az egyes betegségek leírása.	
A) Az élősdiek által okozott betegségek.	
a) A férgek által okozott betegségek.	
a) 1. A galandférgék	229
a) 2. A bélgiliszták, vagy orsóférgék	230
a) 3. A légcsőféreg	230
b) Különféle atkák által okozott betegségek.	
b) 1. A meszesláb	232
b) 2. A vérszívó atka	233
b) 3. Bőrhámot pusztító rüha'ka	233
b) 4. A tollrágó atka	233
b) 5. A bőratka	234

b) 6. Légzőszervi atka.	234
b) 7. Csibeatka	234
c) Az óvantag poloska, tetvek és bolhák által okozott bántalmak.	234
B) Az egyes testrészek nem fertőző megbetegedései.	
a) A sebekről általában. — Égési, tályogos, erős gennyes sebek	235—236
A taraj lefagyása	236
b) A fehértarajúság	236
c) Sárga var az arcon	236
d) Szembetegségek	236
e) Tollbetegségek	237
f) Szemölcsök	237
g) Csonttörésekről általában	237
h) Lábbetegségek, lábtörés, sántaság, láb-fagyás, talpdaganatok, bőrgyulladások, keményedések a talpon, köszvényes bántalmak	237—238
i) Légzőszervi betegségek	239
j) Az emésztőszervek betegségei.	
j) 1. A hasmenés	239
j) 2. A szorulás	239
j) 3. Bélgyulladás	240
j) 4. Lágybegy	240
j) 5. A keménybegy	240
j) 6. Hasvizkór	241
k) A tojásvezeték megbetegedései.	
k) 1. A tojásvezető gyulladása	241
k) 2. A tojásvezető előreesése	241
k) 3. Hogyan nyújtunk segítséget, ha a tyúk megtojni nem tud?	241
k) 4. Lágytojások képződése	242
l) Agybántalmak	242
m) Egyéb betegségek.	
m) 1. A sárgaság	242
m) 2. A vérszegénység	242
m) 3. Az elhízás	243
m) 4. Az angolkórság	243
m) 5. A tollevés	243
m) 6. Csibék szájgyulladása (Pips)	243
C) Fertőző betegségek.	
a) A baromfi kolera	244
b) A baromfi pestis	245
c) A diftéria és a baromfihimlő	245
d) A szájpenész	246
e) A tüdőpenész	246
f) A ragadós nátha	246
g) A baromfiak gümőkórja	247

h) A fehérvérűség	247
i) A spirilózis	247
j) A csibék fertőző fehér hasmenése	248
k) A lépfene	248
l) A veszettség	248
m) A száj- és körömfájás	249
D) Baromfi ellenségek	249

XIII. fejezet. Fajtatán.

Magyar fajták.

1. A magyar parlagi tyuk	251
a) A fehér magyar tyuk	251
b) A kendermagos magyar tyuk	252
c) A sárga magyar tyuk	252
2. Az erdélyi kopasznyaku tyuk	253

Idcgen fajták.

A) Gazdasági fajták.	
1. Az orpingtonok	256
2. A Plymouth Rocks	257
3. A Langsan	258
4. A Wyandotte	259
5. A Ráode Iszlánd	260
6. A Ramelslochi	261
B) Tojófajták.	
1. Az olasztyuk. — Leghorn.	261
2. A minorka	264
3. A spanyol	265
4. Az andaluziai	265
5. A Brakel	265
6. A hamburgi tyuk	265
C) Husfajták.	
1. A Dorking	266
2. A Houdán	266
3. A Creve coeur	267
4. A Cochi	267
5. A Bráhma	268
6. A Faverolles	268
D) Sportfajták	269

XIV. fejezet. A pulyka tenyésztése.

1. A pulyka rendszertani helye, származása, szelidítése és elterjedése	270
2. A pulykatenyésztés föltételei. — A tenyésztés célja. — A pulyka gazdasági tulajdonságai	270

3. Küllemtani eltérések	271
4. Élettan és tenyésztés	272
6. A pipék fölnevelése	273
6. A pulykák elhelyezése	275
7. A pulykák értékesítése és hizlalása. — A pulykának husra való értékesítése. — Tömése. — Melléktermékek	275
8. Különböző pulykafélések	276

XV. fejezet. A kacsá tenyésztése.

1. A kacsá rendszertani helye, származása, megszelidítése	278
2. A kacsátenyésztés feltételei. — A tenyésztés célja	279
3. Bonctani és küllemtani eltérések	279
4. A kacsák felnevelése. — Élettana. — Tenyésztésana	280
5. A kikelt kacsák felnevelése	282
6. A kacsák takarmányozása	284
7. A kacsák elhelyezése	284
8. A kacsák értékesítése és hasznosítása	285
a) Tízhetes pecsenyekacsák nevelése	285
b) Húshizlalás	286
c) Zsírhzlalás	286
9. Kacsáfélések	287
A) Meredektartású kacsáfélék.	
a) A pekingi kacsá	287
b) Az indiai futókacsá. — A japáni kacsá	288
B) Vízszintes testtartású kacsáfélék.	
a) Aylesbury kacsá	289
b) A roueni kacsá	289
c) A Douclair kacsá	290
d) A Cayuga kacsá	290
e) Az orpington kacsá	291
f) Sportkacsáfélések	291

XVI. fejezet. A házilud tenyésztése.

1. Rendszertani helye. — Szelidítése. — Tenyésztésének feltételei	292
2. Bonctani, küllemtani és állattani sajátosságok	292
3. A lud tenyésztése	293
4. A pipék felnevelése	295
5. A felnőtt ludak takarmányozása	296
6. A ludak javítása és hizlalása.	
a) Korai pecsenyeludak nevelése	297
b) Pecsenyeludak nevelése	297
c) Zsirludak előállítása	298

7. Értékesítés és hasznosítás	299
8. A ludak elhelyezése	300
9. A ludfélésegei. — Parlagi lud	300
a) Az emdeni lud	301
b) A pomerániai lud	302
c) A diepholzi lud	302
d) A toulousi lud	302
e) Az olasz lud	303
f) Az orosz ludak (Tula, Arsamas, Chal- mogory)	303
g) A fodros lud	304